

Majda Kenjar

Značaj etike i ekologije u promišljanju rapidnog tehnološkog razvoja i fenomena umjetne inteligencije na području vizualnih umjetnosti

Glowing Globe, međunarodna izložbena manifestacija novo-medijske umjetnosti koja se s fokusom na suodnos znanosti, tehnologije i umjetnosti od 2019. godine održava u Rijeci, a 2024. se programom uključila u goruću globalnu raspravu o izazovima umjetne inteligencije – ovdje, dakako, na temu umjetnosti nastale primjenom ove rapidno rastuće tehnologije. Premda su organizatori temu generiranja slika putem umjetne inteligencije u području vizualne umjetnosti otvorili i pokušali artikulirati još u okviru izdanja *Glowing Globea* iz 2023., čini se da se fokus sada ipak pomaknuo prema jasnijoj artikulaciji problema koje ova galopirajuća tehnologija unosi ne samo u sferu umjetnosti, već u područje naše društvene stvarnosti te ekosustava.

Naime, program *Glowing Globe* koncipiran je kao mjesto susreta i umrežavanja međunarodnih umjetnika, kustosa, teoretičara i znanstvenika oko tehnološki inovativnih umjetničkih praksi digitalne umjetnosti, sve u organizaciji medijske umjetnice, ujedno i idejne začetnice projekta Ingeborg Fülepp i njezinog suradničkog tima. Manifestacija je potekla iz Centra za inovativne medije koji je Fülepp osnovala pri Akademiji

primijenjenih umjetnosti u Rijeci, kao posebnost na našem području. Posljednjih nekoliko godina, izložba se provodi u riječkoj Galeriji Kortil, čime postaje suorganizator događanja pod vodstvom povjesničarke umjetnosti Ivane Lučić.

Slijedeći višegodišnju praksu, ovo šesto po redu izdanje programa uz skupnu je izložbu djela međunarodnih umjetnika bilo popraćeno još i stručnim simpozijem te okruglim stolom, fokusiranim na pitanje primjene generativne tehnologije u području vizualne umjetnosti. Izložbena selekcija radova u riječkoj Galeriji Kortil ostavlja snažan dojam bavljenja ovih umjetnika problemima mogućih implikacija ubrzanog tehnološkog razvoja na društvo i okoliš, poput ekologije i bioetičkih tema.

Kao ključni problem nameće se položaj umjetnosti u postdigitalno doba, a pitanje suodnosa etike i estetike koja ova izložba kritički otvara čini se kao važan doprinos u artikulaciji teme o umjetno generiranoj umjetnosti uopće. Utoliko se ne možemo oteti dojmu samoreferentnosti ovih djela, čime se fokus sa samih medija premješta na sadržaj kojim se preispituje njihova granica. Intrigantan i estetski zanimljiv rad koji briše granice tradicionalnih i suvremenih tehnologija u izvođenju umjetnine svakako je djelo naslovljeno *Cvjetovi koji nisu procvatili* umjetnika Antonija Kutleše. Umjetnik crtež, izveden tradicionalnom grafičkom tehnikom bakropisa, transponira putem digitalne tehnologije u objekt, odnosno u trodimenzionalnu formu, spajajući ne samo medij i tehnologiju izvedbe već i kontekstualizaciju tradicije i suvremenosti.

Ekološki motivi i bioetičke teme

Teme antropogenih promjena u okolišu, nastale intenzivnim djelovanjem čovjeka na prirodu, sadržajna su okosnica tri rada, ona umjetnika Branimira Štivića, Christe Sommerer i Laurenta Mignonnea te Vice Tomasovića. Štivić u vizualno atraktivnoj video instalaciji pod naslovom *Dwell*, nastaloj na temelju umjetničkog istraživanja, prenosi putanje kretanja potkornjaka – kukaca koji, iako od velike važnosti za ekosustave, širenjem populacije uslijed klimatskih promjena utječu na odumiranje velikih šumskih područja. Umjetnik kreira LED ekrane koji su usmjereni na društvenu spoznaju o zatvorenom ciklusu – proizvodnje masovne tehnologije, zagađenja okoliša i posljedičnih implikacija na potkornjake te šumske površine. Ekološka poruka dodatno je akcentirana simbolikom kanistara za gorivo, postavljenih uz video instalaciju. Rad Christe Sommerer i Laurenta Mignonnea, umjetničkog dvojca koji na sceni djeluje od devedesetih godina prošloga stoljeća, zamišljen je kao interaktivna umjetnička instalacija namijenjena izlaganju u vanjskom javnom prostoru, zbog čega je za potrebe Kortila on predstavljen u video projekciji. Umjetnici se bave krizom u vrijeme pandemije COVID-19, apostrofirajući krhkost i slabost našeg ekosustava. *ANTopolis*

predstavlja kretanju virtualnih mrava koji preuzimaju različite oblike – u početnoj ideji oblike ljudskih života (ljudskih portreta), ističući važnost cjeline mikrokozmičkog i makrokozmičkog sustava. Rad Vice Tomasovića, naziva *Ambis*, također je prilagođen potrebama riječke izložbe. U originalnoj zamisli podne naljepnice ovoga puta složene su po principu tapeta na bočnome zidu galerije. Rad nastaje uz pomoć umjetne inteligencije, a vodeći se prema principu straha od praznog prostora, umjetnik njome replicira i gomila prikaze čudnovatih stvorenja morskih dubina. Iako se rad može promatrati kao ponor, kako i sam rad slovi, do kojeg ćemo potencijalno doći s današnjim rapidnim tehnološkim razvojem, uočavamo i njegovu drugu dimenziju. S obzirom na to da rad ima i svoju NFT verziju, on otvara i pitanja originalnosti i njegove zamjenjivosti.

Etičnost, originalnost i kreativnost?

Na slična pitanja potiče i rad Filipa Koludrovića *I Have Never Been to America*. Riječ je o AI generiranoj fotografskoj knjizi, predstavljenoj u obliku putopisa sastavljenog u pet poglavlja. Krećući se kroz njih, primjetan je autorov odmak s analognog i jasnog ka prikazima snoviđenja, nadrealnog. Kustosica izložbe Ingeborg Fülepp ovdje prepoznaje poveznicu s djelima *glitch arta*, čime se u galerijskom prostoru stvara dijalog s preostala dva izložena rada, odnosno video kompilacije nastale u čast pionirima medijske umjetnosti, Stanu Ostojja-Kotkowskom i Herbertu W. Frankeu. Korištenje algoritama i računalnih programa kojima se kreiraju vizualne predodžbe svojstveno je umjetnicima od polovice 20. stoljeća. Ipak, današnjim se generativnim sustavima zamjera eksponencijalni rast autonomije, čime se provocira pitanje etičnosti i originalnosti djela. Peto poglavlje Koludrovićevog rada posebno razrađuje potonji problem. Dok su umjetnici ranijih generacija intencionalno stvarali greške i kvarove kako bi se u pukotinama bavili izmijenjenim realnostima ili oblikovali divergentne vizualne prikaze, umjetna inteligencija greške generira manje transparentno. Autorovo promišljanje kraja knjige kroz temu smrti, uz ovakvo čitanje može posve izmijeniti recepciju djela. Je li tema Koludrovićevog rada putopis jedne američke avanture ili svojom složenošću aludira na proputovanje od humanizma do transhumanizma? U suvremenom društvu gdje digitalni alati omogućuju besprijekornu manipulaciju vizualnim sadržajem, granica između stvarnog i fiktivnog postaje sve zamagljenija, a poigravanje s ovom spoznajom postaje jedna od ključnih premisa ovoga rada.

Uz vizualno atraktivna i očigledno kritički intonirana djela, izložba posredno otvara diskusiju o uplivu tehnologije na suvremeno življenje. Sudeći prema njima, problemi ekosustava te pozicija čovjeka u novonastaloj realnosti i budućim realnostima nameće se kao ključni problem koji je nadomjestio

Štivić, B. (2024). *Dwell*.
[Videoinstalacija, Izložba *Glowing Globe*].
Galerija Kortil, Rijeka, 2024.

—
Fotografirala Tanja Kanazir
Ustupljeno ljubaznošću Galerije Kortil

Tomasović, V. (2024). *Ambis*.
[Instalacija generirana AI tehnologijom,
naljepnica]. Galerija Kortil, Rijeka, 2024.

—
Fotografirala Tanja Kanazir
Ustupljeno ljubaznošću Galerije Kortil

prvotne narative o kraju umjetnosti uplivom visokorazvijenih tehnologija manipuliranja vizualnim i drugim sadržajima. Posebno istaknutim značajem etike i ekologije u promišljanju rapidnog tehnološkog razvoja i fenomena umjetne inteligencije na području vizualnih umjetnosti, ovogodišnjom se manifestacijom *Glowing Globea* na svojstven način doprinijelo posve aktualnoj i globalno urgentnoj temi.

Okvir 1.

Umjetnici čija su djela zastupljena na izložbi: Laurent Mignonneau i Christa Sommerer, Antonio Kutleša, Filip Koludrović, Branimir Štivić, Vice Tomasović. *Tribute to Stan Ostoja-Kotkowski* kurirala je Małgorzata Dancewicz, a u radu su sudjelovali: Debora Bernagozzi, NiemannsLand, Alberto Novello, Krzysztof Pawlik, Kit Young, Eric Lennartson. *Tribute to Herbert W. Franke* kurirala je Susanne Paech, a u radu su sudjelovali: Jürgen Claus, Thomas Franke, Hein Gravenhorst, Heinrich i Benjamin Heidersberger, Karl Martin Holzhaeuser, Gottfried Jaeger, Edgar Knoop, William Kolomyjec, Josef Linschinger, Tomislav Mikulić, Vera Molnár, Frieder Nake, Sylvia Roubaud, Mechthild Schmidt Feist, Reiner Schneeberger, Christa Sommerer i Laurent Mignonneau, Anne Spalter, T. Michael Stevens, Derrick Woodham i drugi.

.....

Koludrović, F. (2023). *I Have Never Been to America* [Knjiga fotografija generirana AI tehnologijom]. Galerija Kortil, Rijeka, 2024.

Fotografirala Tanja Kanazir
Ustupljeno ljubaznošću Galerije Kortil

